

SMISAO MISIJA U SADAŠNJOJ SITUACIJI

Ratko Perić

U prošlosti kršćanstva bilo je mnogo i zbora i tvora s obzirom na problem koji se tiče spasenja nekršćanskoga svijeta, tj. onih koji nisu kršteni znakom Presv. Trojstva i koji ne poznaju Kristovu nauku. I prosječnom poznavatelju crkvene povijesti poznato je da je bilo neobičnih mišljenja, tumačenja, prosuđivanja i osuđivanja u tom pogledu. Imajući pred očima Kristov nalog o potrebi vjere i krštenja, čini se da su mnogi kršćani od početka s lakoćom dopuštali mogućnost da se vječno gube svi oni koji se ne pokrste i ne evangeliziraju. Tijekom vremena postalo je začudno da milosrdni Bog tako od šale osuđuje nedužne nekršćenike, te su bogoslovci u srednjem vijeku govorili o raznim prijevradima u koje su smiještali duše pravednih praotaca i nevine nekrštene djece.¹ Međutim, suvremeni teolozi i vjernici ne muče danas muku s obzirom na to gdje će koga smjestiti. Ne govori se o *limbu patrum et infantum*, niti o naravnoj i nadnaravnoj svjetlosti kad se radi o smrti nekrštenih osoba. To novo gledište stoljećima je nicalo i sazrijevalo u glavama crkvenog učiteljstva i u dušama vjerništva. Poseban izraz toga shvaćanja pokazao se na 2. vaticanumu na kojem se potvrđuje jedinstveni čovjekov cilj, i to božanski (Radost i nada, 29) i mogućnost postizanja spasenja od strane svakoga čovjeka.

Uočljiva je u današnjem svijetu opća težnja za previšanjem razlika i uviđanjem sličnosti koje postoje među ljudima, kao i težnja za jedinstvom svega čovječanstva na osnovi naravi, misli, djelovanja, pa i vjerovanja. Kršćanin će naime po svojoj vjeri i odgoju vidjeti Krista kao Alf u i Omegu oko kojega se sve vrti i prema kojem je sve na svijetu usmjereno. Stoga će i sve one koji doduše nisu svjesni svoga odnosa prema Kristu, pa makar se na izgled i protivili, ali koji stvarno čine što im savjest nalaže, smatrati svojim saveznicima i neke vrste suvjernicima. Istina, tu postoje veliki rasponi i stupnjevi u vjeri jednoga izričitog kršćanina i onoga koji nije nikada čuo za Kristovo ime, ali u dnu svoje duše ne bježi od Kristove istine i dobrote koja grije ovaj svijet. Teolozi su ovo vjerničko shvaćanje i osjećanje uokvirili u određenu teoriju kojoj su dali ime »bezimenog kršćanstva«, vjerovanja koje nije svjesno svoga imena, koje jest u neku ruku i u nekom stupnju kršćanstvo, ali ono za to ne zna. Oslanjajući se na mogućnost Božje objave svakom čovjeku (u transcendentnom smislu) i uzimajući u obzir biblijske i učiteljske izvore kao i teološke dokaze, razni kršćanski učenjaci dolaze do zaključka da se može govoriti o mogućnosti tzv. nedeklariranih kršćana. Dapače, pretpostavivši da Bog daje svim ljudima Kristovu milost koja već u sebi sadrži sjeme vrhunaravne objave, i budući da ima ljudi izvan kršćanstva koji

¹ Usp. Sv. Toma Akvinski, *Summa Theologiae*, Suppl. q. 69, 7c gdje se govori o pet mjesta u koja dospijevaju ljudske duše: *raj* za spašene, *pakao* za upropaštene, *čistilište* za ispaštanje osobnih grijeha, *predvorje* za pravedne oće Starog zavjeta (*limbus patrum*) i *okrajak* za nevinu nekrštenu djecu (*limbus puerorum*).

stvarno prihvaćaju takvu milost, makar i nesvjesno, slijedilo bi da se ne radi samo o mogućnosti već i o stvarnoj opstojnosti takvih kršćana. Prihvat ovakve milosti, iako je nerefleksivno ostvaren, ipak je stvaran, i omogućuje da se očituju pravi čini vjere i ljubavi potrebni i dostatni za postizanje vječnog života. Takav izraz vjere može se poistovjetiti s činjenicom cjelovita prihvaćanja vlastite egzistencije ukoliko to znači: stvarno življenje u odgovornosti, otvaranje prema zahtjevima vlastite savjesti, prijanjanje uz dobro i usmjerenje prema pravom cilju.

Pretpostavivši ove izvode, može se postaviti pitanje: čemu dakle Crkva poduzima misije? — Ako se naime misionarski apostolat mora promatrati i promicati u vidu spasenja ljudi s jedne strane, a ako nekršćani, s mišću Božjom, mogu postići svoj vječni spas i na neizričit način s druge strane, s pravom se pitamo: zašto se onda truditi na misijskom polju u korist neevangeliziranog čovječanstva? Stoga bi, čini se, bilo korisno u okviru takve problematike promotriti glavne poteškoće s kojima se Crkva sučeljuje u svom poslanstvenom djelovanju i na teoretskom i na praktičnom polju, i pokušati tražiti određeni odgovore.

I. Suvremene poteškoće na putu evangelizacije

Iako je uvijek bilo teškoća u navješćivanju evanđeoske nauke, Crkva se nikada nije odričala ni pokušaja ni žrtava da se ostvari Kristova zapovijed da svi ljudi postanu njegovi učenici. Danas te nevolje poprimaju svojevrstan i uzbudljiv izraz i izazivaju neobično obeshrabrenje u misionarskim srcima. Istražujući mentalitet suvremenog čovjeka, susrećemo se s mnoštvom raznovrsnih smetnji na koje nailazi evangelizatorski oduševljenik.

1. Desakralizacija

Jedna od većih i opasnijih zapreka koje stoje na putu misionaru jest opća nezainteresiranost za religiju i njezine vrednote. Ne radi se samo o neprestanu udaljavanju i šutnji čovjeka pred Bogom, već o stvarnoj rastvorbi religijskih i religioznih vrijednosti. Naime, kad bi u prijašnjim vremenima dolazilo do kakvih religioznih dilema, moglo se dogoditi da netko: ili pristupi *monoteizmu* ili prihvati *politeizam*. U svakom slučaju prilazilo se nekoj religijskoj sljedbi. Danas takva alternativa nije u prvom planu. Ona se račva u dramatičnijem smjeru: *teizam* ili *ateizam*. Vjeronjanje ili nevjerovanje. Ne vjerovati ovdje znači prihvatiti ovu stvarnost kao jedino zamislivu zbilju. Pojava ateizma stoji u uskoj vezi s drugim pokretima i procesima kao što su sekularizacija,² dekristijanizacija,³ dehumanizacija, a mnogo štošta opet poprima izgled politeizacije. Da se ne misli kako je za sve kriva vanjska klima, svijet (*saeculum*), neprestano se upiralo prstom u sebe sama, u vlastitu mogućnost iznevjerenja i izdajstva. Ima naime nešto u čovjekovoj prirodi jače od svega svjetskoga što teži svim svojim nerazumnim i silovitim dinamizmom za punim ostva-

•

² O pojavi i procesu posvjetovljenja usp. I. Fuček, *Kršćanska zrelost na ispitu sadašnjice*, Obn. Život, Zagreb, 1973, str. 97—117.

³ Obilježja raskršćanjenja izvrsno su prikazana u knjizi J. Jukića, *Religija u modernom industrijskom društvu*, CuS, Split, 1973, str. 251—284.

renjem. Zato je izvanjsko raspadanje religioznih i duhovnih vrednota bitno spojeno uz unutrašnju čovjekovu porivnost koja se grana u tri smjera: *vlastohleplje*, *kruhoborstvo* i *spolnost*. Od ova tri nagona čovjek je kadar stvoriti sebi tri idola kojima se bogoštovno klanja. Takav fenomen uvjetuje uklanjanje jedinoga Boga, ali i silazak bogova s Olimpa na »zemlju«, u čovjeka. To u ovom kontekstu znači riječ »politeizacija«.⁴

Mit *vlasti* lako se personificira i povampiri i u osobi i u obitelji, zajednici, narodu, državi, velesili, svjetskom bloku. Kad vlastodržitelj sebe proglasi božanstvom, bićem koje ne prihvaća čak ni opravdane primjedbe, već samo poklone i pohvale, razumljivo je da neće biti mjesta pravome Bogu. Religija se pretvara u pseudoreligiju, a sve se sveto *obesvećuje*, desakralizira i gubi na vrijednosti. Borba za vlast i prestiž dovela je u određenom smislu i do bolnog rascjepa unutar Crkve: na Istok i Zapad, a Zapad na Sjever i Jug. I kad je riječ o misijama među nekrštenima, svaki bi se evangelizirani mogao zapitati: kakvo je to Evanđelje koje nam donose kršćani kad ga prenose ljudi razjedinjeni u trista sljedbi i zajednica, i to u ime Evanđelja?!

Instinktu *spola* uvijek se klanjamo do zemljice crne, a danas se od mnogih uzvisuje i nebu pod oblake. Čovjek zadivljenički stoji pred svojom prirodnom živodajnom težnjom i nastoji zavladatai tom tajnom moći što se u njemu nalazi, a koju on nije stvorio i koja mu često izmiče razumnoj kontroli. Zlo je u tome kad se spolna energija ne pretvara u ljudotvornu ljubav, već se promatra kao neka neovisna stvarnost. Kad se dakle požuda *spola* zaustavlja i upotrebljava samo u okviru *spola*, odbacujući svako pitanje izvornosti i odgovornosti koja iz toga proizlazi, kad užitak postane smisao samome sebi, onda se ne radi o hedonističkom mentalitetu već o divinizaciji poriva. Takav idol ne dopušta kraj sebe živoga i životvornog Boga.

Apsolutizacija materije jednako se očituje u kultu *kruha*, standarda, imanja, posjedovanja. U borbi za hranom čovjek je kadar pogaziti i osobu i obraz, i čovječanstvo i čast, i svaku ljudsku vrednotu. Zar se ljudi tako često ne ponašaju kao da žive samo od kruha? Što može jedan misionar u tom obesvećenom društvu sa svojim navjestiteljskim porukama usmjerenim protiv spomenutog obogovljenja materije, gdje su zavladao idoli oholosti duha, *spola* i trbuha? A u pitanju nisu samo drugi već i sami kršćani koji se neprestano bore s napašću takva pobožanstvenjenja prirode i požude.

Ove dakle pojave nisu samo suvremene, već sjevremene, sveljudske.

2. Revalorizacija slobode i religije drugih

Druga poteškoća koja se ukazuje u drugačijem svjetlu, koja nije manje opasna po misionarsku djelatnost Crkve, mogla bi se izvući iz činjenice što danas postoji vrlo velika cijena čovjekove slobode. Valja naglasiti da se to poštovanje slobode, promaknuto na osobit način koncilskom deklaracijom o *Dostojanstvu ljudske osobe*, ne smije nikako poistovjetiti s ne-

⁴ O trijadi vlasti, *spola* i *kruha* kao značajkama politeizma usp. J. Ratzinger, *Uvod u kršćanstvo*, KS, Zagreb, 1972, str. 85—88.

kom ravnodušnošću, već se želi istaknuti temeljna vrijednost čovjekove savjesti prema kojoj je svatko obavezan na dosljednost snagom svoje naravi i čovječstva. Ako je takvo činjenično stanje, kršćanski bi se misionar mogao zapitati nije li bolje da on poštuje slobodoljublje drugoga negoli da mu nameće svoje mišljenje. To pogotovo vrijedi ako to izričito od njega traži njegov sugovornik.

Priznanje ljudske slobode povlači za sobom u posebnom smislu poštovanje religije drugoga. Ovo vrednotenje religioznih uvjerenja nekršćana novijeg je datuma sa strane Crkve. Pozitivni elementi koji se nalaze u drugim religijama osobito su vrednovani u koncilskoj deklaraciji o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama. Međutim, neki su teolozi, misliolozi i misionari pošli još dalje. Ovi naime elementi u nekršćana, prema *Simpoziju o misijama*, održanu u Rimu 1969, mogu stvarno uroditi vječnim spasom pod određenim uvjetima: »Očišćene i uzdignute od milosti, ove vrednote mogu konstituirati sredstvo da se dođe do čina vjere i ljubavi potrebne za spasenje«^b Prihvaćajući tvrdnju da vrijednosti koje postoje u drugim religijama mogu doista biti nositeljice vječnoga života, u tom slučaju misionarski duh zauzet za to da se drugi učine izričitim sudionicima kršćanskog vjerovanja, može uzeti prilično bezvoljan, bezbrižan i propadački oblik. Priznavanjem nekršćanskih religija kao spasonosnih pojavljuje se opasnost koja ide u prilog umanjivanju apostolskog poleta kojega je uvijek bilo u Crkvi. Kršćani naime mogu zauzeti ovakvo stajalište: zašto bismo se mučili da druge predobijemo u svoje redove, kad se oni i onako spašavaju u svojoj vjeri u kojoj su rođeni i odrasli, pretpostavivši da je održavaju. Ili: budući da se dopušta spasonosna vrijednost drugih religija, zar ne bi bilo ljudskije i bolje pomoći takvim ljudima da bolje upoznaju i žive u svojoj zajednici, nego obraćati ih na kršćanstvo? Zar ne bi bilo dakle normalnije pustiti pristaše drugih vjeroispovijesti na njihovu mjestu, bez neke zauzetosti da ih se istragne iz njihove sredine i skupine, posebno ako su sami kršćani sve uvjereniji i svjesniji da takvi ljudi na neki način i onako pripadaju samom kršćanstvu? Drugim riječima: ako pripadnici nekršćanskih religija »već pripadaju, na ovaj ili onaj način, kršćanstvu, zar se misije ne bi mogle zadovoljiti time da proglašavaju upravo ovu skrivenu pripadnost«?⁶ Ovakvim zaključivanjem dolazimo do jedne specifične poteškoće na putu evangelizacije svijeta.

3. Implicitno kršćanstvo kao zapreka misijama

Kršćani su u prošlim stoljećima gledali na opravdanje i spasenje pripadnika drugih religija kroz prilično pesimistične naočale. Neki moderni teolozi ističu ovu činjenicu s posebnim naglaskom: »Za sv. Pavla ljudi koji nisu dopirali do krštenja mogli su se smatrati izgubljenima. Istina, Pavao nije proglasio dogmom ovo uvjerenje, ipak u praksi ovo je za njega bila sigurna i normalna stvar... Pa i kršćani do u kasni srednji vijek i još kroz mnogo vremena odavde su zahvaćali svoj misionarski poticaj«.⁷

⁵ Zaključci Simpozija o misijama u *Perché le missioni?*, PIME, Milano, 1970, str. 200. Sudionici nisu potpisali zaključke.

⁶ J. Schütte, *Allora, perché le missioni*, usp. bilješku 5., str. 64.

⁷ K. Rahner, *Missione e grazia*, Ed. Paoline, Roma, 1969, str. 594.

Ovaj se sud može učiniti preoštar, unatoč istini da je sv. Pavao bio doista tako revnistan i zabrinut za evangelizaciju da je htio učiniti sve ljude Kristovim sljedbenicima. Ali ne može se zaniijekati da je ovakvo negativno shvaćanje spasenja nekršćana uvelike potpirivalo misionarski žar kršćana. Onaj tko ispituje senzibilitet modernih vjernika može olako steći dojam o izvanrednom optimizmu koji vlada s obzirom na spas nekršćanskog svijeta što bez krivnje živi izvan crkvenoga vidljivog tijela i slijedi propise i praksu svojih religijskih sustava. Danas i sama službena Crkva zauzima stav nade i vedrine prema onima koji nisu bili ili nisu ni sada u stanju pripadati vidljivoj Kristovoj zajednici i doći do izričite spoznaje Evandjelja. Ovaj optimizam glede spasa nekrštenika u dobroj je mjeri povezan uz teoriju o tzv. neizričitom kršćanstvu. Ne treba se stoga čuditi da se upravo ta teološka teza našla na udaru mnogih misionara i počela smatrati izvorom smutnje i ozbiljnom smetnjom na putu apostolata Crkve.⁸ Ova teorija još nije pokazala ni svoje jasne obrise, a kamoli posvemašnji izgled, već je počela biti napadana kao uzročnica demisionizacije Crkve. Neki katolički misionari pitaju se kako je moguće spojiti ovu hipotezu s misionarskom revnošću i poletnošću koja je inače uvijek postojala u Crkvi kroz čitavu njezinu povijest. Za vrijeme 2. vat. sabora bilo je i koncilskih otaca i misionara koji su zahtijevali izrazitu osudu spomenute teološke nauke upravo zbog njezina odjeka na misijskom planu.⁹ Navodimo nekoliko pitanja upućenih koncilskim ocima od strane nekih misionara s obzirom na ovaj problem da se vidi misionarska tjeskoba i zabrinutost. Iznoseći probleme u pogledu opravdanja i spasenja nekrštenih i neevangeliziranih i glede misija Crkve uopće, misionari¹⁰ izražavaju želju za odlučnim i točnim odgovorima koji bi služili i u svim propovjednicima Evandjenja pothranjivali apostolski duh i plamen, štiteći ih od »sumnji, nesigurnosti, rutine, dosade i klonulosti duha« u njihovoj službi. Postavlja se stoga pitanje koncilskom Skupu je li istina da »pogani dobivaju od Boga opravdanje i posvetnu milost prije navješćanja Kristova spasenja koji donose misionari? Je li istina da su oni već kršćani prije nego što su primili krštenje?« Misionari zatim pitaju: »U kojoj je mjeri nekršćanima potrebno naše služenje da budu, kako veli sv. Pavao, očišćeni od grijeha, opravdani, pomireni s Bogom... U kojoj su mjeri izloženi vječnoj propasti prije njihova primanja u Crkvu?« I na kraju misionari bi željeli znati ograničava li se misionarska uloga na to da širitelji radosne vijesti »očituju pred svijetom i Crkvom skrivenu pripadnost nekršćana kršćanstvu ili su misionari stvarni suradnici i oruđe Kristovo u promidžbi vjere i u prenošenju nadnaravnog života?« Bilo je normalno očekivati da će biti i pojedinačnih napada na zastupnike te teorije. Tako je i K. Rahner, inače jedan od poznatijih promotora ovog theologumenona, bio žestoko napadan s raznih strana jer »zanemaruje u

⁸ Usp. B. Mondin, *L'eresia del nostro secolo*, Torino, 1971, str. 98—105.

⁹ Usp. Y. M. Congar, *Theologische Grundlegung Ad Gentes Divinitus* (br. 2—9) u *Mission nach dem Konzil*, priredio J. Schütte, Mainz, 1967, str. 163: »Više je koncilskih otaca tražilo da se osudi bilo ono što je tisak izvješćivao kao zaključak Bombejskog kongresa 1964, bilo nauku anonimnih kršćana, predstavljenu u još nedostatno razvijenoj formi.«

¹⁰ *Des Missionnaires expriment leur inquietude* u *Le Christ au monde*, 1963, 8. Svi navodi na str. 465.

svojoj teoriji pojmove riječi Božje, misija i propovijedanja. Ovi činitelji ipak su bitni za osvjetljenje mogućnosti opravdanja bilo s novozavjetnog bilo s crkvenopredajnog gledišta.¹¹ Ako se prihvati ova teorija, vele drugi, onda posve nestaje propovijedanja Evanđelja.¹²

Ograničili smo se na iznošenje spomenutih problema, svjesni da ima i drugih i gorih poteškoća za koje se čini da obesmišljaju u stanovitom smislu poduzimanje poslanstvene djelatnosti Crkve.

II. U potražnji za odgovorima

Ovdje se očito ne mogu pružiti neke konkretne odrednice s obzirom na misijsku poduzetnost Crkve u obesvećenom i raščovječenom svijetu, već se mogu istaknuti neki čimbenici koji stoje na dnu svake apostolske akcije, te se stoga mogu odnositi i na ovu danas.

Kao prvu zapreku na koju nailazi misionar spomenuli smo desakralizaciju i politeizaciju društva. Sekularizirano ljudstvo, u negativnom smislu, ne predstavlja samo poteškoće u pogledu evangelizacije, već je to prijetnja i samoj Crkvi i čovječanstvu kao takvome. Međutim, Crkva iz svoga bogatstva može zasigurno izložiti i pružiti svoj doprinos za usavršavanje čovjeka, pogotovo za njegov vječni spas. Ponajprije, kršćanstvo mora sebe neprestano evangelizirati i reevangelizirati na liniji Krista Gospodina, odupirući se u prvom redu spomenutoj trostrukoj unutrašnjoj težnji svakog ljudskog bića. Ova trogloditska trijada, i ujedno najciviliziranija tiranija, opisuje se već na prvim stranicama Biblije. Ponuđena je u određenoj formi od napasnika i Kristu u početku njegova javnog djelovanja, što je Krist energično odbio (usp. Lk 4, 1—13). I samo Kristovo učenje i sljedbeništvo od početka se suprotstavljalo apsolutizaciji cara, seksa i pogače. U okviru kršćanstva redovništvo, i muško i žensko, neprestano preuzima na se dužnost da se trostrukim evanđeoskim savjetima, odnosno privremenim i vječnim zavjetima odupire mitizaciji iskonskih poriva: *poslušnošću* protiv žudnje za vlašću, *čistoćom* protiv spolne pohote i *siromaštvom* protiv pohlepe za jelom. Iako se Kristovi savjeti i blaženstva — a to je temeljni sadržaj misija — usmjeravaju svim ljudima, ipak se ta nauka i praksa prakticiraju od masa samo pojedinačno. Prošla su naime vremena kad se masovno djelovalo i krštavalo,¹³ kad je vladao princip »cuius regio, illius religio« (Augsburg, 1555). Ne vrijedi više ni običaj ni tradicija, a najmanje prisila. Kršćanstvo se nudi čovjeku kao najveći i najslobodniji dar koji se prihvaća ili odbija posve osobno i stoga posve odgovorno. Jedino tako može imati svoj urodak i plod. U tom smislu i u misionarskom poslu valja najprije poći od sebe, od svoje osobe: mene treba neprestano evangelizirati, da mene prožima blaga vijest, da se sam u svome životu i zvanju borim protiv trostruke apoteoze nagona. Riječ moja može biti uspješna, ali moje osobno svjedočanstvo bit

¹¹ L. Elders, *Die Taufe der Weltreligionen. Einige Bemerkungen zu einer Theorie Rahmers u Theologie und Glaube*, 55, 1965, str. 133.

¹² Usp. H. Kruse, *Die »Anonymen Christen«, exegetisch gesehen u Münchener Theologische Zeitschrift*, 18, 1967, str. 29.

¹³ Sjetimo se masovnih krštavanja europskih naroda: Franaka, Alemana, Slavena, koji su zaranjali u krsnu kupelj rijeka a ostajali i dalje pogani kroz dugo vremena.

će kudikamo učinkovitije. Promjenom i obratom vlastitog života može se istinski i preporodno utjecati na drugoga. Kad se vjerovjesnici, propovjednici, poslanici i uopće evangelizatori evanđeoski obogate, kad se udruže s drugima koji slično ili jednako misle i vjeruju, tada se može očekivati i vidljiv uspjeh u donošenju vesele vijesti neevangeliziranima. Dok, naprotiv, sablažnjivo djeluje propovijedanje jednog Krista dijeleći ga na katoličke, pravoslavne, protestantske i anglikanske fragmente. Stoga nam je dužnost pothranjivati prethodno međusobni ekumenizam unutar Crkve i Crkava, a pogotovo na misijskom području, te tako razvijati evangelizatorsku djelatnost među nekršćanima.

Evangelizator dakle mora biti kompletna osoba koja je u sebi ostvarila Kristov duh da ga može prenijeti drugima.

Naveli smo nadalje kao opasnost po misije priznanje slobode i religije u drugih ljudi. Iako se to poštovanje mora smatrati pozitivnom stvarnošću, ipak se kršćani ne mogu odreći misionarske dužnosti ni Kristove naredbe da se Evanđelje propovijeda svakom stvorenju, da se svi ljudi spase. Snagom svoje spasonosne volje Bog, istina, nudi svakome čovjeku, u Kristu i posredstvom Crkve, stvarnu mogućnost spasa, iako oni koji se nalaze izvan vidljivih crkvenih granica nisu toga svjesni. Ovo je međutim točno s *teološkog motrišta*, ali polazeći od *egzistencijalne činjeničnosti* stvari stoje nešto drugačije. Uvjerenje da se svako stvorenje može spasiti održavanjem zakona savjesti i određene religiozne prakse, ne oslobađa nas kršćane od misionarskog zalaganja u korist nekrštenih. Čovjek nije apsolutno slobodan. On je dužan, po svojoj naravi i ljudskom dostojanstvu, tražiti istinu. A onaj tko posjeduje istinu dužan je također, u svem poštovanju, omogućiti je i komunicirati drugima. I kao što nisam slobodan u činjenju dobra ili zla, a da za to ne snosim posljedice, tako je isto i s traženjem životne i vječne istine.

Prevrednovanje drugih religija ne bi trebalo predstavljati opasnost za misije, jer, kako kaže papa Pavao VI, činjenica da su se »otkrile vrijednosti koje su u drugim nekršćanskim religijama, duhovne i ljudske vrednote dostojne svakog poštovanja, i da se u takvim vrijednostima uvidjelo tajanstveno predraspoloženje prema punoj svjetlosti objave, ne ovlašćuje apostolat Crkve na odmor, nego ga jača i potiče; a priznanje da Bog na druge načine spašava ljude izvan stošca svjetla, ne dopušta sinu svjetlosti da pusti Boga sama da razvija tu spasiteljsku provedbu«. ¹⁴ Upravo da bismo ostvarili svoje vlastito spasenje, mi smo kršćani dužni pribavljati također svojoj subraći nekršćanima ovu veću mogućnost svjetlosti, puninu Objave. Naše je spasenje *egzistencijalno* vezano uz spasenje bližnjega, tako da »moj osjećaj odgovornosti za moga brata ne samo za njegov zemaljski život, nego također za njegovo vječni spas, može biti upravo odlučan čimbenik za moj spas«. ¹⁵ Ako naime imamo tako razvijen osjećaj ljudske solidarnosti u tjelesnim i materijalnim nevoljama svoga bližnjega, onda bismo morali imati kudikamo razvijeniji sluh i duh za njegov vječni život. Kršćanin dakle mora izraziti svoj odnos prema dru-

¹⁴ Papa Pavao VI, *Il discorso ai membri delle Pont. Op. Miss*, u ASS, 57, 1965, str. 518.

¹⁵ K. Rahner, nav. dj., str. 603.

gima u ovom stavu: »moje spasenje jesu drugi«,¹⁶ svjestan da upravo u ovom gubljenju sebe čovjek zaista nalazi sebe (usp. Mk 8,35). A jedan od glavnih razloga zbog kojih je moj brat, moj bližnji kamen kušnje i spoticanja u ovakvoj rasporedbi spasenja jest činjenica da upravo idući u susret svome bližnjemu, čovjek napušta svoje sebeljublje.¹⁷ Evo u ovom kontekstu ljubavi prema bližnjemu manifestira se misijski zadatak i svijest kršćanstva i Crkve, a da se nimalo ne umanjuje cijena i vrijednost slobode i religije drugoga. Ovim držanjem kršćanin uopće ne potcjenjuje vrijednosne elemente i momente koji se nalaze kod drugih, jer ih promatra kao tajanstvenu pripremu za punu svjetlost Objave. U tom smislu nekršćanske religiozne vrednote ne predstavljaju opasnost po misionarsku djelatnost već joj mogu služiti kao uvjet uspješnosti. Optimizam koji vlada u Crkvi, i u kršćanima općenito, s obzirom na mogućnost spasenja neevangeliziranih, ne bi se trebao smatrati nekom zaprekom misijama. Jer evangelizacija nije usmjerena samo na to da spasi što je propalo, već i naročito na to da donese ljudima život u punini. U tom smislu nada u spas nekrštenika mora se prihvatiti kao pomoć u misionarskom djelovanju, a ne kao malodušje. Misionar, pun nade i otvorenosti, svjestan je da nije on koji obraća, koji sve čini, jer zna da je mnogo prije njegova dolaska Duh Sveti prošao dušama njegovih slušatelja.

Smisao misija viđen u perspektivi donošenja punine božanskog života, viđen dakle u svom pozitivnom aspektu, promatran je i proučavan na sustavan način prije nekoliko desetljeća. U dokazivanju ovog poimanja misija teološki su se pisci pozivali na sv. Pismo ističući upravo one tekstove koji se odnose na rast i puninu života: Došao sam da imaju život, i da ga imaju u izobilju (usp. Iv 10, 10 — 18). U svome teološkom obrazlaganju autori su isticali činjenicu da kršćanin i svaki drugi čovjek nije pozvan na to da samo izbjegava zlo već mnogo više na to da čini dobro i da u tom smjeru raste do savršenstva. Nekršćani dakle mogu posjedovati određene pozitivne temelje na kojima bi misionari imali djelovati trudeći se da se potpuno odmotaju svi dobri i plemeniti vidovi života: da se *skriveno otkrije*, da *bezimeno* postane *imenovano*, *nejasno jasno*, da se *implicitno* pretvori u *eksplicitno*. Ovi pokušaji da se protumači svrha misija naišli su i na protivnike¹⁸ i na sljedbenike. Ovih drugih ima mnogo više.²⁰ Dapače, u ovakvo shvaćanje misionarske aktivnosti, tj. donošenja i usavršavanja života, odnosno onoga što nekršćani već posjeduju, može se uvrstiti i koncilski vizija evangelizacije. Koncil naime priznaje mogućnost spasa nekrštenih, ako oni nisu u stanju da budu poučeni od misionara (*Svjetlo naroda*, 16). Nada u to spasenje zrači iz

16 V. Schurr, *Speranza in azione teologia missionaria*, u *Orizzonti attuali della teologia*, EP, Roma 1967, str. 455. Opširnije obrazloženje usp. T. Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema*, KS, Zagreb, 1969, str. 289—293.

17 Usp. J. Ratzinger, *Necessità della missione della Chiesa nel mondo*, u *IDOC-Documenti nuovi*, 7/1968, str. 75.

18 Usp. P. Glorieux, *De la nécessité des Missions* u *L' Union missionnaire du Clerge de France*, Suppl., siječanj, 1933, str. 20.

19 Usp. P. Huguency, *Le scandal édifiant d'une exposition missionnaire*, u *Revue theologique*, 1933, str. 217—242, 535—567.

20 K. Rahner u svojim brojnim djelima primjenjuje ovo gledanje na teoriju o »bezimenom kršćanstvu«, V. Schurr, nav. djelo, str. 452—453.

koncilskih dokumenata na osnovi činjenice što nekršćani proživljaju elemente mladosti i istine kojih je tvorac Krist. Crkva bi stoga morala nastojati otkriti te elemente i usavršiti ih: »Što god se istine i milosti već nalazilo kod pogana, poput skrivene Božje prisutnosti, ova djelatnost (tj. misionarska) oslobađa od pogubnih utjecaja i vraća njihovu začetniku Kristu... I tako sve dobro što se nalazi zasijano u srcu i umu ljudi i u posebnim obredima i kulturama naroda, ne samo da ne propada nego ozdravlja, podiže se i dovršava« (*Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve*, 9). Stoga Koncil smatra da uloga misionara jest i u tome da očituje pred svijetom i Crkvom određenu pripadnost nekršćana Kristu i kršćanstvu, iako se ne upotrebljava sam izraz skrivenog kršćanstva, već samo »skrivena prisutnost Boga«. Sabor naime priznaje stvarnost: vezu nekršćana s Kristovom milošću i s Crkvom kao Božjim narodom i sakramentom spasenja, premda se ne služi pojmovljem određenih teoloških teorija.

Koncilski oci nisu dali neki jasan odgovor na pitanja misionara koja smo prethodno iznijeli, tj. u kojoj je mjeri nužna suradnja misionara u spasenju nekršćana. Na ovo pitanje i nije se mogao dati neki odgovor, jer, kao što primjećuje misiolog Bouchard, sve ovo kao »beskorisne rasprave o obvezi koja se mora slijediti u svome zvanju, minimalističko cjepidlačenje da se dozna da li ili ne, i u kojoj mjeri pogani trebaju misionara da se spase, riskiraju da budu nerješive i da izazovu malodušnost«.²¹ Dobri roditelji neće gledati da dadnu svojoj djeci samo minimum potreban za život, već će nastojati da im omoguće naj sretniju egzistenciju. Tako se ni Crkva neće zadovoljiti time da obavi samo svoju dužnost po pravdi, nego će poći i dalje pretvorivši sve u izraz vrhunske ljubavi koja se iz božanskog izvora preko nje pretače u ovaj svijet.

To bi bilo neko opravdanje i osmišljenje misionarske zauzetosti i u suvremenim napastima i opasnostima. Međutim, u zadnje vrijeme u kojem se, pod neprestanim izazovom i vjerničkog i nevjerničkog svijeta i društva, šire i teološki i misiološki pogledi, odgovori koji se daju na misijsku problematiku mogli bi se ovalko formulirati:

Ne gledajući na ljudsko spasenje u individualističkim okvirima, kao što je bilo naglašavano u određenim povijesnim razmacima, tj. da se spasenje odnosi samo na okoliš pojedinačne egzistencije, iako se to nikada ne isključuje, već gledajući radije u komunitarnoj perspektivi, ne samo zato što se spasenje događa u sredini jedne zajednice nego u smislu što se tiče cijeloga ljudskog roda, moramo zaključiti da je poslanstvena uloga Crkve *potrebna*, pa makar bili sigurni da se svatko živ spašava — što uostalom nijedna nauka ne naučava. Misije bi dakle bile smislene i nužne, jer:

— Treba podizati čovjeka i čovječanstvo. Voditi ga duhovnom jedinstvu života i spoznaje, što je sve duboka čovjekova težnja koju svednevice proživljujemo, i konkretna mogućnost povijesti. O ovoj težnji nije potrebno puno govoriti jer je to naše životno iskustvo i svakodnevna pojava. A s obzirom na konkretnu mogućnost jedinstva čovječanstva u pro-

²¹ A. Bouchard, *Un élan missionnaire moins intense?* u *Spiritus*, 21, 1964, str. 426.

toku vremena valja reći: ako to ne bi bila stvarna povijesna mogućnost, onda bi u samoj povijesti moralo biti nešto besmisleno, apsurdno i naopak. Našli bismo se izigrani u svojim težnjama i prevareni u svojim pothvatima. A mi kršćani vjerujemo u smisao povijesti i stoga vjerujemo u smisao misija.

— I kad kršćani ne bi imali drugima donijeti ama baš ništa, i onda bi misionarenje bilo opravdano i potrebno jer bi se sastojalo u slušanju drugih, u zajedničkoj izmjeni iskustava, misli i doživljaja. Crkva bi sama imala što naučiti, jer ona ne postoji na svijetu samo zato da poučava (*docet*) već i da sama uči (*discit*). A uči se slušajući drugoga. To je poruka i preporuka i Vatikanskog sabora koji upućuje svoje vjernike želeći da Kristovi učenici »upoznaju ljude među kojima žive i s kojima se susreću, da sami iskrenim i strpljivim dijalogom nauče kakvo je bogatstvo darežljivi Bog udijelio narodima« (*Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve*, 11).

— Misije su pogotovo korisne, opravdane i nužne kad znamo i vjerujemo da one donose nešto *novo*. Omogućuju *novu spoznaju* Boga, čovjeka, bitka i povijesti. Jedinorođeni Sin Božji objavio nam je dobrotu i milosrđe Oca nebeskoga, a svojim uskrsnućem osmislio naš život i našu smrt. Po njegovu daru Duha Svetoga mi postajemo *nova stvorenja*, koja su po Kristovoj slobodi izuzeta ispod zakona đavla, grijeha i smrti. Misije su u službi *novog načina ljubavi*: »Novu vam zapovijed dajem: Ljubite jedan drugoga; kao što sam ja ljubio vas, ljubite i vi jedan drugoga« (Iv 13, 34). To valja učiti i svjedočiti pred svijetom.